

Zelfontplooiing door werk is niet voorbehouden aan de elite

De beroepstrots van de vuilnisman

Het is niet voor iedereen weggelegd een baan te hebben waarin je zelf in kunt ontplooien, stelt Theo Boer (CW 9 september). Veel werk is nu eenmaal vervelend en of vies maar moet toch gedaan worden. Zijn er dan geen vuilnismannen die hun werk met passie doen, vraag Jos Kole zich af. En ziet een lopende band werker zijn arbeid als het vloek waar de mens na de zondeval toe is veroordeeld?

Jaren geleden deed ik, in de lange vakantie na mijn eindexamen gymnasium en voor mijn studie theologie, uitzendwerk. Het baantje bestond uit acht uur per dag in een stoffige hal aardappels sorteren. Met een stalen haak pikte ik de rotte tussen de goede aardappels uit die met enige vaart via de lopende band langs rolden. Ik vond het geestdodend en niet al te fris werk. Al zag ik het nut er wel van in, ik keek neer op dit werk hield het slechts vol omdat ik wist dat het tijdelijk was.

Ik leerde van mijn toenmalige collega's echter een paar lessen. Voor sommigen was dit werk niet tijdelijk en toch hielden zij het vol en langer dan ik. Mijn collega's hadden weinig opleiding maar verdienden op een eerbare manier en naar beste kunnen hun loon. Of ze van hun werk hielden weet ik niet maar anders dan ik, keken ze er niet op neer. Ze maakten ook geregeld lol met elkaar op de werkvloer. Toen ik mij minder vleidend uitliet over het werk reageerden ze beledigd. Wat dacht ik wel om zo af te geven op hun werk? Was daar iets mee mis dan? Er was niets mee mis, realiseerde ik me. Dat was mijn eerste les: het maakt niet uit welk werk je doet, je kunt er toch je eer in leggen. Door op hun werk neer te kijken, keek ik eigenlijk op hen neer.

De tweede les volgde een paar dagen later. Een collega, niet veel ouder dan ik, vertelde dat hij het hoger op ging zoeken. Hij had binnenkort een sollicitatiegesprek voor vuilnisman. Het hing er om of het zou lukken. Hij moest er ook een opleiding voor volgen. Het had hem altijd wat geleken: werken in de buitenlucht, achterop de vuilniswagen, mooi en nuttig werk. Voor hem was vuilnisman worden een ambitie, een beroep om zichzelf verder te ontplooien.

Ik ging theologie studeren en werd daarna misschien wel dominee - voor mij een mooie manier mezelf te ontplooien. Voor mijn collega was vuilnisman worden een mooie zelfontplooiing. Dat dat werk vuiler en zwaarder is dan theologie studeren maakt het niet van een andere orde.

Waarde

De op zich sympathieke boodschap die Boer over wil brengen is dat waarde en zin van werk niet gereduceerd mag worden tot het maatschappelijk aanzien ervan en de mate waarin het zelfontplooiing en voldoening geeft. Alsof werk alleen dan zin- en betekenisvol zou zijn. De harde realiteit is volgens Boer dat ook vandaag de dag veel werk niet leuk is, slecht betaald wordt, weinig aanzien heeft en ongezond is. Maar dat werk moet toch gedaan worden en deze arbeiders doen het omdat ze geen andere keus hebben gezien hun talent of opleiding. Het past niet om dat vanuit

Aardappelsorteerders kunnen hun werk ook met plezier doen. Foto Frans Andringa

een romantisch zelfontplooiing-deal te negeren of te minachten. Het werk ontleent zijn waarde mede aan wat het voor anderen en de samenleving als geheel betekent: schone straten dankzij de vuilnisdienst, en gewassen billen van bewoners in het verzorgingshuis dankzij de zorgverlener. *So far, so good.*

Toch wringt er iets in het beoog van Boer. De kop van Boers artikel drukt nog een andere boodschap uit die tussen de regels van het artikel is te lezen: 'Niet voor iedereen is er een leuke baan'. Alsof sommigen tot hun werk veroordeeld zijn en de others brengen die anderen in staat stellen leuke banen te hebben en aan hun zelfontplooiing te werken. Boer lijkt zich niet goed voor te kunnen stellen dat je zwaar, ongezond, vuil en laagbetaald werk met passie en plezier kunt doen. Maar er zijn toch heel wat mensen die met gepaste trots vuilnisman zijn of zorgverlener in het verpleeghuis en hun werk zien als mogelijkheid tot zelfontplooiing.

Het komt onbedoeld neerbui-gend over die mogelijkheid te ontkennen en houdt een wij-zij

denken in stand dat Boer juist wil kritiseren (wij met de 'mooie baantjes' waarin we ons ontplooien, 'zij' met 'slecht werk' waartoe ze veroordeeld zijn). Zo schrijft Boer: 'Zelden hoor je iemand zeg-

gen dat zij een carrière in saai, slecht betaald en ongezond werk ambieert, laat staan dat men zijn kinderen zo'n leven toewenst. (...) De durfal die opmerkt dat zijn kind een goede vuilnisophaler of billenwasser zou zijn, oogst medeleven voor een gebrek aan begaafdheid of ambitie - geen bewondering voor de dienstbaarheid en nuchterheid die ook uit die plannen zou kunnen spreken.'

De kennissenkring van mijn voormalige collega die bij de vuilnisdienst solliciteerde zouden, vermoed ik, niet zo'n moeite hebben zijn ambities te waarderen. Sommigen zijn er juist trots op dat

zij dat hun zware werk toch maar volhouden. En veel collega's bij de aardappels konden zich op hun beurt niet voorstellen dat ik plezier beleefde aan studeren. Uren achter mijn bureau zitten en boe-

ken lezen. Dat is toch saai? En wat levert dat op? Ik kon daar eerlijk gezegd niet zo snel een antwoord opgeven dat net zo overtuigend als 'schone straten' en 'tevreden patiënten in een schoon bed.'

Elite

Natuurlijk moet je het lopende band werk van toen niet romantiseren. Die mannen deden waarschijnlijk ook liever werk met wat meer afwisseling. Maar plezier, voldoening en trots uit je werk halen en jezelf er mee kunnen ontplooien is niet voorbehouden aan de cultureel-maatschappelijke of economisch elite met hoger gesalarieerd denkwerk.

Uren achter je bureau zitten en boeken lezen. Dat is toch saai? En wat levert dat op?

De protestants-christelijke traditie biedt uiteenlopende inzichten over de betekenis van arbeid en werk. Boer verwijst naar de bekende Bijbelse uitspraak dat mens moet zweten voor zijn brood: hard werken als vloek voor de mens die tot zonde gevallen is (Genesis 3). Maar de traditie biedt gelukkig ook meer positieve duidingen: wie werkt, doet dat tot meerdere glorie van God en zijn naaste en vindt daarin zijn roeping. Wie van die roeping zijn werk maakt, en dat naar beste kunnen uitvoert, verdient erkenning.

Of we daarmee uiteindelijk bij beroepstrots uitkomen is een hoofdstuk apart. Maar voor alle arbeid geldt dat het niet alleen als vloek is te beschouwen maar ook een zegen kan zijn, door en voor jezelf, door en voor anderen.

Jos Kole

Ethicus en theoloog, gespecialiseerd in beroepsethiek en één van de redacteurs van het recent uitgekomen Beroepstrots. Een ongekende kracht. Amsterdam, Boom, 2009.